

STORTINGET

Representantforslag 14 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Seher Aydar,
Audun Lysbakken og Freddy André Øvstegård

Dokument 8:14 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Seher Aydar, Audun Lysbakken og Freddy André Øvstegård om profittfrie barnehager

Til Stortinget

Bakgrunn

Samfunnet trenger barnehager med god bemanning og fokus på barnas beste, ikke en barnehagesektor der kommersielle eiere kan berike seg på fellesskapets midler bevilget til barnehage. Før 2003 og barnehageforliket var det klare skiller mellom ulike former for privat barnehagedrift, og barnehager med «forretningsmessig drift» fikk ikke statsstøtte.

Det går et viktig skille mellom de private ideelle aktørene og de kommersielle. Ideelle aktører har spilt en viktig rolle i utviklingen av deler av den norske velferdsstaten. Slik bør det fortsatt være. Men nå skives de små ideelle ut av sektoren, og man ser en systematisk konsentrasjon der en håndfull store kommersielle aktører får stadig mer kontroll over de private barnehagene. Dette truer mangfoldet av barnehager. En gjennomgang gjort av Klassekampen viser at de kommersielle kjedene blir stadig større. Mens de fire største kommersielle barnehagekjedene stod for én av fem private barnehageplasser i 2013, stod de i 2019 for hele 32 pst. av de private plassene. Læringsverkstedet, FUS-barnehagene, Espira og Norlandia eier i dag hver tredje private barnehageplass.

Hvert år forsvinner store summer ut av offentlig finansiert velferd. Det regjeringsnedsatte Storberget-ut-

valget har utredet finansiering av private barnehager, og leverte sin rapport i juni 2021. Flertallet i utvalget vektlegger analyser som viser at lønnsomheten for noen barnehager er for høy. Utvalgets flertall skriver følgende:

«Det kan tyde på at det er superprofitt i sektoren. Det vil si at avkastningen er høyere enn det barnehageeier normalt kunne vente seg.»

40 pst. av barnehagene i 2018 hadde en driftsmargin på over 6 pst., og det realiseres betydelige gevinster ved salg av barnehagebygg og eiendom. Velferdstjenesteutvalget påpeker at den relativt høye lønnsomheten i private barnehager kan tilsi at kommunene har utbetalt unødvendig mye i offentlige tilskudd til private barnehager. Barnehagene til de store kjedene er hele 67 pst. mer lønnsomme enn andre kommersielle barnehager.

De kommersielle barnehagene har vist seg å være svært kreative i å finne måter å ta penger bort fra barna. Forslagsstillerne viser til at det ikke er utbyttene som gir velferdsprofitørene den største gevinsten, selv om det er snakk om høye beløp. I 2018 gikk de private barnehagene med 1,2 mrd. kroner i overskudd. 10 pst. – 120 mill. kroner – gikk i utbytte til eierne, ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB).

Det er ved salg av barnehager og eiendommer de største gevinstene realiseres i den kommersielle barnehagesektoren. Forslagsstillerne er bekymret over en utvikling der barnehager har blitt svært lønnsomme spekulasjonsobjekter. Klassekampen har avslørt hvordan Adolfsen-brødrene har tjent milliarder på å selge eiendommer de fikk gratis eller til en billig penge av kommunene, til et australsk oppkjøpsfond. Det er åpenbart at utenlandske oppkjøpsfond har rent kommersielle

motiver for å involvere seg i barnehagedrift, milevis fra motivene til både offentlige og ideelle aktører.

I tillegg til diskusjonen om superprofitt, altså fortjeneste ut over det normale, kommer diskusjonen om hvorvidt offentlig finansierte velferdstjenester i det hele tatt er egnet som et marked med profitt. I dagens barnehagelov står det at

«Offentlige tilskudd og foreldrebetaling skal komme barna i barnehagen til gode.»

Samtidig står det at barnehagen kan «disponere et eventuelt overskudd fritt». I dagens system er det dermed en innebygd motsetning i at pengene – offentlige midler og foreldrebetaling – skal komme barna til gode, samtidig som det er tillatt for kommersielle aktører å hente ut overskudd. Kommersielle aktører, organisert som aksjeselskap, har som sitt formål nettopp å skape overskudd til eierne. Altså kommer ikke pengene barna til gode.

Hvis man tillater kommersielle barnehager, med rett til og formål om å tjene penger, vil motsetningene mellom selskapenes og samfunnets målsettinger fortsette med lovmessighet. Jo mer man vil stramme til fra samfunnets side, dess mer behov er det for reguleringer og kontroll. Det medfører både mer byråkratisering og økende kostnader for samfunnet.

Det offentlige har betydelige årlige styringskostnader ved bruk av kommersielle aktører. Her fra Velferdstjenesteutvalgets rapport:

«Etter utvalgets vurdering kan dette tilsi at samlede kostnader ikke blir redusert, men i verste fall øker, ved bruk av private leverandører.»

Deler av utvalget mener i tillegg at det er rom for mer tillitsbasert styring og dermed reduserte styringskostnader ved bruk av ideelle aktører som ikke har anledning til å ta ut overskudd fra virksomheten.

I dagens regelverk er det en ujevn balanse mellom rettigheter og plikter hos de private barnehagene, slik det også påpekes av Storberget-utvalget. Mange kommuner har nå overkapasitet på barnehager, det vil si langt flere barnehageplasser enn barn over tid. Men hvis barnetallet i en kommune synker, har kommunene i dag ingen andre muligheter enn å kutte i det offentlige tilbudet. Så lenge en privat barnehage har fått innvilget tilskudd av kommunen, beholder den med dagens lov retten til tilskudd til evig tid, uavhengig av totalbehovet eller om barnehagen skifter eier.

Det så man et tydelig eksempel på i Stjørdal kommune i 2018, der det var lave fødselstall og for mange barnehageplasser. Et enstemmig kommunestyre ønsket å unngå nedleggelse av den kommunale barnehagen ved å fordele kuttene mellom den kommunale barnehagen og den kommersielle barnehagen like ved. På grunn av dagens regelverk kunne kuttene kun tas i den

kommunale barnehagen, og Husbymarka barnehage på Stjørdal ble lagt ned, til tross for store protester. Dette er et godt eksempel på at private barnehager er unntatt demokratisk styring.

Kommunene har heller ikke muligheten til å stille samme krav til de private barnehagene som til kommunens egne barnehager. De private barnehagene kan ta inn såkalte «nullåringer», dvs. barn under ett år uten lovfestet rett til barnehageplass. Kostnadene for disse plassene dekkes ikke av statlige tilskudd, men kommunen må like fullt dekke tilskuddet til plassene for «nullåringene» i private barnehager.

Velferdstjenester kjennetegnes av at de er arbeidsintensive, det vil si at det er store kostnader knyttet til personell. I 2019 utgjorde eksempelvis personalkostnadene (lønn og pensjon) 81 pst. av driftsutgiftene i kommunale barnehager (77,3 pst. i private barnehager). Derfor er det også her det store innsparingspotensialet ligger – i å ha lav bemanning og kutte i lønns- og arbeidsvilkår for de ansatte. Profittmotivet går også ut over de ansattes pensjon: Private barnehager får større tilskudd til pensjon enn hva de har i faktiske kostnader. Til sammen fikk de private barnehagene én milliard mer i tilskudd enn det de faktisk brukte, bare i 2017.

Velferd uten profitt er helt i tråd med folkeviljen – meningsmålinger viser et tydelig flertall i befolkningen for at man ikke skal kunne ta ut profitt på offentlige velferdstjenester. Også i fagbevegelsen er det bred støtte for en velferd uten profitt, for å sikre at pengene går til barna, ikke privat berikelse.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige forslag for å sikre profittfri barnehagedrift.
2. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til endringer av det økonomiske regelverket for private barnehager, som sikrer at skattepenger og foreldrebetaling i sin helhet går til bedre barnehager og ikke verdiuttak til eiere.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem forslag som gir kommunene mulighet og plikt til å tilpasse barnehagekapasiteten lokalt, herunder å skille mellom ideelle og kommersielle private barnehager.
4. Stortinget ber regjeringen sikre at kommunene gis anledning til å stille samme krav til private barnehager som offentlige barnehager, som å prioritere barn med rett til barnehageplass, inntak av lærlinger og å følge lokalt bestemte bemanningsnormer.
5. Stortinget ber regjeringen legge frem en sak for å innføre strengere regulering av kjøp og salg av bar-

nehager, og hindre kortsiktige eiere som utenlandske oppkjøpsfond i å kjøpe seg opp i barnehagesektoren.

6. Stortinget ber regjeringen innføre meldeplikt til og forkjøpsrett for kommunen ved salg av barnehager, og fremme eventuelle forslag om nødvendige lovendringer for å innføre slik rett og plikt.
7. Stortinget ber regjeringen fremme de forslag som er nødvendige for å endre pensjonstilskuddet til de private barnehagene, slik at de tilsvarer de reelle pensjonskostnadene barnehagene har.
8. Stortinget ber regjeringen følge opp Storbergetutvalgets rapport og gjøre nødvendige utredninger med mål om å endre finansieringssystemet for private barnehager. Ny finansieringsordning skal sikre

demokratisk styring av en samlet barnehagesektor, stille krav om at hver barnehage skal være organisert som eget rettssubjekt, gjøre det mulig å dimensjonere sektoren rett, gjøre det mulig med målrettede kvalitetssatsinger, sikre større økonomisk åpenhet og mulighet for økonomisk tilsyn, og sikre ansattes lønns-, pensjons- og arbeidsvilkår.

9. Stortinget ber regjeringen foreslå for Stortinget å gjennomføre endringer i barnehagelovens og -forskriftens bestemmelser om offentlige tilskudd til private barnehager. Offentlige tilskudd må avspeile de reelle kostnadene med å drive barnehagene, basert på krav til bemanning, kompetanse og kvalitet.

12. oktober 2021

Bjørnar Moxnes

Hege Bae Nyholt

Seher Aydar

Audun Lysbakken

Freddy André Øvstegård

